

Rongorongo ibukin te aoraki ae te dementia ao boutoka

Kiribati

Mauri

Te rongorongo aio ibukia aomata nako ake iai raraomaia ma tabeaiangaia ibukin te aoraki ae te dementia ke ni kan atai riki rongorongon te dementia. Ibuobuoki a kona ni bane n reke n te tarebon. Nakon www.alzheimers.org.nz ke tarebon nakon 0800 004 001 ibukin rongorongona riki ao ibuobuoki.

Tera te dementia?

Te dementia bon te taeka ae kabwarabwarai kanikina (bwaai aika a riki aika a namakinaki n te rabwata ke n te iango) ao e reke man bitaki nakon mwakurin te kaburoro. Te Alzheimers boni ngaia teuana karinanin te dementia.

E kona n reke te dementia irouia aomata nako. E kona ni kakai reke riki irouia aomata ake a bwakara te roro ni kara.

Taian kanikina aika a rangi n ataki bon te bitaki nakon te ururing, te iango, te aroaro, te anua, tein te aomata ao te namakin. Kanikina aikai ana rikirake ni buakaka ni ira bitakin ao kekerikakin mwakuriraoin te kaburoro.

Te dementia e bon kakaokoro nakoia aomata n tatabemaniia – te bwai ae e namakinaki, ao nakon naba baitin bitaki ake a riki.

Kanikina aika a na moan kaoti

E bon kanganga atakin kanikina aika a na moan kaoti n te moan tai. Aoraki nako a kona ni kaoti kanikina ae aekakin kanikinan te dementia. Anne bukina ae ko riai ni kawara am taokita ke taan mwakuri n te tabo ni kuakua ngkana iai am raraoma.

Te ukeuke nako ni kakae bwa e a reke iroum te dementia bon moantain karekean te buoka nakoim. A kona n reke nakoim boutoka, rongorongo, bwain aoraki, ao am tai ni babairea arom ao am kainibaire.

Te kanganga nakon uringan bwaai aika a tia n riki ni kaineti ma buan te ururing (mwamwaninga)

E rangi ni kakawaki bwa ko na ota bwa tera te dementia ao ae tiaki te dementia. Ti bane ni mwaninga bwaai tabeua ngkana tia rikirake ni kara. Tiaki nanona bwa e a reke iroura te dementia.

Katoto ma taian kanikina ni kataunari n aron aikai:

- Te mwamwaninga ae e a tibwa reke are e a karekei kanganga i nanon te bong teuana ma teuana
- Kangangan karaoan mwakuri ake a tataneiai ni kakaraoaki n aron te kuka ke te kabwaka tarau (bills)
- Kanganga n te taetae
- Kerikakin ao aki nakoraoin taian moti
- Bitaki nakon te anua, te aroaro n aron te kai nanobuaka (un) ngkana a kaoti bwaai aika a boou

Rinanin te dementia

Uaekaki rinanin te dementia ae e kabuta n aron:

- **Te Aoraki ae te Alzheimers**

Te Alzheimers bon teuana rinanin te dementia ae e rangi ni kabuta n rereke. Te katautau bwa e nakon uoua-tekatnimwakoro ae e reke irouia te aoraki ae te Alzheimers. Bitaki aika a tia ni kaoti n te kaburoro bon kekerikakin ke rikiraken taian protein ake akea bonganaia (plaques ao tangles).

- **Te Aoraki ae te Vascular dementia**

Aio rinanin naba te dementia ae e rangi ni kabuta n rereke. E reke man uarereken butin te rara nakon te kaburoro. Ana kona n rina ni kaoti kanikina imwin te boo ke ni uatabeua ni kaoti n ira rikiraken buakakan iia ake a kabuta te rara.

Rekerekeia utu ma te dementia

Tabeua rinanin te dementia a kona n iai rekerekeia ma te utu. Nakon te katenimwakoro mwaitia aomata ake a reke n te dementia boni iai aia utu ni kaan (aia karo, mwaneia, taria) ae e a tia naba n reke irouia te dementia. Te dementia bon tiaki aorakin te utu ao angia aomata bon akea aia utu ae e a tia n reke irouia te dementia.

Ibukin taian tabeaianga n te aoraki ae te dementia ma rongorongon te utu, maroro ma am taokita. A mwaiti bwaai n aoraki ibukin aoraki tabeua aika a kona ni karika te mwaninga, te mengo ao buan te ururing.

Rongorongo ao Ibuobuoki

Ngkana iai am tabeaianga, ke te aomata temanna ae ko kina, tao e reke irouna te aoraki ae te dementia, reitaki ma am taokita ke taan mwakuri n te tabo ni kuakua.

Ngkana ko kunea bwa e a reke iroum te dementia, a tauraoi ibuobuoki nakoim. Te rabwata ae te Alzheimers NZ e rawata aekan ana ibuobuoki aika ana kona n reke mai irouia nakoim. A kona naba ni kaekai am titiraki ngkana iai.

Te boki **About Dementia: A guide for people diagnosed with dementia** (ibukin taekan te dementia: lai rongorongon ae a na kaira aroia aomata ake a reke irouia te dementia) n aron:

- Tera te dementia
- Kanikina ni kataunari ao kakoauana
- Marurungin te kaburoro ao kauarerekean taian kanganga
- Tera taian buoka ae a tauraoi
- Babairean arom n taai aika ana roko

Translation

Te Pūtahi Whakawhiti Reo | The Translation Service

Te Tari Taiwhenua | Department of Internal Affairs

Translation Review Centre for Pacific Languages

Taian rongorongon aika a katauraaoaki bon ti kamata ma e na aki tei n onea mwin ana mwakuri te rabwata ni kuakua. Aomata nako ake a reke n te dementia ke te mwamwaninga (n te utu/whānau ao rabwata n ibuobuoki tabeua) ana riai ni karekei ibuobuoki man rabwata ake iai mwataia ibukin buokaia n tatabemania nako. Te rabwata ae te Alzheimers New Zealand e na aki karekerekeaki ma taian kairua ke bitaki nakon te boki ae boretiaki aio, ae e reke man te aki tarabwai ma rekerekena nako. E boretiaki te rongorongon aio n 2023.

Nakon **www.alzheimers.org.nz** ke n tarebon nakon **0800 004 001** ibukin rongorongona riki ao ibuobuoki. Te mauri i aomi ni kabane.